

го щастя для людей. Взивати народ до відступства від ілюзій з огляду на становище тих ілюзій є взиванем до відступства зі становищ, які потребують ілюзій. Тому релігійна критика є зародком критики долини сліз, в якій релігія є таємничою сьвятістю."

Боротьба з релігією не то що є хосенною для умового розвою людини, але й оминути її неможливо хочби тільки з огляду на те, що релігія є головним оружжям в руках пануючої класи по всіх краях. Правда, знесене релігії ще не буде знесеном економічної неволі, а лиш здобутем одного форту в капіталістичній кріпості. Завданем робітників є передусім вирвати з рук капіталістів силу політичну і економічну, а всі інші питання wraz з питанням релігійним є меншого, другорядного значіння. Та се ще не є доказом, що робітник може ходити з рана до церкви, а по-полудни на соціалістичні збори і бути добрим партійним товаришем. Для таких не повинно знаходити ся місце в Партії, бо ніхто не може бути в тім самім часі побожним після церковної науки і безбожним після засад соціалізму.

Лицемірна засада, що релігія є справою приватною і не повинна входити в обсяг соціалістичної пропаганди, є хибною і тільки спинює сю пропаганду. Ніяка справа в людськім життю не є настільки приватною, щоби могла бути постійно поминаною в життю публичнім і оставала без впливу на нього. Побожність чи безбожність хоч вони є річчями, які обходять кожду одиницю в иньший спосіб і є з огляду на особисту свободу її приватною спра-